

J. P. TRAP

KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE

UNDER MEDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE

UDARBEJDET AF

HARALD WEITEMEYER

III. BIND

SORØ AMT · PRÆSTØ AMT
BORNHOLMS AMT

KØBENHAVN 1921

G. E. C. GADS FORLAG

(FREDERIK GAD)

INDHOLD AF TREDIE BIND

	Pag.
SORØ AMT	1—258
Købstæder: Korsør p. 71. — Ringsted p. 34. — Skælskør p. 86. — Slagelse p. 53. — Sorø p. 6.	
Herreder: Alsted p. 97. — Ringsted p. 121. — Slagelse p. 160. — Vester-Flakkebjærg p. 193. — Øster-Flakkebjærg p. 223.	
Sogne (og Landkommuner):	
Agersø (egen Komm.)	220
Allindemagle (Haraldsted-Allindemagle Komm.)	130
Alsted (Alsted-Kirke-Fjenneslev Komm.)	102
Benløse (egen Komm.)	123
Bjernede (Slaglille-Bjernede Komm.) ..	109
Boeslunde (egen Komm.)	186
Braaby, se Vester- og Øster-Broby.	
Bringstrup (Bringstrup-Sigersted Komm.)	125
Bromme (egen Komm.)	114
Eggeslevmagle (egen Komm.)	194
Faarstrup (Skørpinge-Faarstrup Komm.)	199
Farendløse [Farringløse] (Nordrup-Farendløse Komm.)	140
Flakkebjærg (Høve-Flakkebjærg Komm.)	198
Fodby (egen Komm.)	243
Freerslev (Haslev-Freerslev Komm.) . . .	154
Fuglebjærg (Krummerup-Fuglebjærg Komm.)	227
Fyrendal [Fuirendal] (Kvislemark-Fyrendal Komm.)	239
Førslev (egen Komm.)	229
Gerlev (Lundforlund-Gerlev Komm.) ..	180
Gimlinge (egen Komm.)	203
Gudum (egen Komm.)	173
Gunderslev (egen Komm.)	232
Gyrstinge (egen Komm.)	116
Haarslev (Haarslev-Ting-Jellinge Komm.)	204
Halagerlille (Tystrup-Halagerlille Komm.)	225
Haraldsted (Haraldsted-Allindemagle Komm.)	127
Haslev (Haslev-Freerslev Komm.)	148
Hejninge (egen Komm.)	169
Hemmeshøj (Vemmelev-Hemmeshøj Komm.)	185
Herlufsholm (egen Komm.)	246
Holsteinborg (Holsteinborg-Venslev Komm.)	207
Hyllested (egen Komm.)	206
Hyllinge (egen Komm.)	237
Høm (Vetterslev-Høm Komm.)	142
Høve (Høve-Flakkebjærg Komm.)	197
Jystrup (Jystrup-Valsølille Komm.) . .	132
Karrebæk (egen Komm.)	241
Kindertofte (egen Komm.)	175
Kirke-Fjenneslev (Alsted-Kirke-Fjenneslev Komm.)	104
Kirke-Flinterup (egen Komm.)	117
Kirkerup (Sørbymagle-Kirkerup Komm.)	201
Kirke-Stillinge (egen Komm.)	181
Krummerup (Krummerup-Fuglebjærg Komm.)	226
Kvislemark (Kvislemark-Fyrendal Komm.)	238
Kværkeby (egen Komm.)	137
Lundforlund (Lundforlund-Gerlev Komm.)	179
Lynge (egen Komm.)	100
Magleby (egen Komm.)	217
Marvede (egen Komm.)	236

	Pag.		Pag.
Munke-Bjærgby (egen Komm.).....	113	Sørbymagle (Sørbymagle-Kirkerup Komm.)	200
Nordrup (Nordrup-Farendløse Komm.)..	138	Taarnborg (egen Komm.)	189
Nordrup (Sønderup-Nordrup Komm.)..	171	Teestrup (egen Komm.)	159
Omø (egen Komm.)	222	Terslev (egen Komm.)	146
Ottestrup (Sorterup-Ottestrup Komm.)..	174	Ting-Jellinge (Haarslev-Ting-Jellinge Komm.)	205
Pedersborg (egen Komm.)	97	Tjæreby (egen Komm.)	213
Ringsted Landsogn (egen Komm.)....	121	Tystrup [Tjustrup] (Tystrup-Halagerlille Komm.)	234
Sigersted (Bringstrup-Sigersted Komm.)	126	Vallensved (egen Komm.)	235
Skt. Mikkels Landsogn (egen Komm.)..	168	Valsøllille (Jystrup-Valsøllille Komm.)..	133
Skt. Peders Landsogn (egen Komm.)..	161	Vemmelev (Vemmelev-Hemmeshøj Komm.)	184
Slaglille (Slaglille-Bjernede Komm.)... 108		Venslev (Holsteinborg-Venslev Komm.)	207
Skørpinge (Skørpinge-Faardrup Komm.)	198	Vester-Broby [Braaby] (egen Komm.)..	101
Slots-Bjærgby (Slots-Bjærgby-Sludstrup Komm.)	177	Vetterslev (Vetterslev-Høm Komm.)... 141	
Sludstrup (Slots-Bjærgby-Sludstrup Komm.)	178	Vigersted (egen Komm.)	134
Sneslev (egen Komm.)	144	Øde-Førslev (egen Komm.)	143
Sorterup (Sorterup-Ottestrup Komm.)..	173	Ørslev (egen Komm.)	147
Stenmagle (egen Komm.)	119	Ørslev (Ørslev-Sønder-Bjærg Komm.)	210
Sønder-Bjærg (Ørslev-Sønder-Bjærg Komm.)	212	Øster-Broby [Braaby] (egen Komm.)..	155
Sønderup (Sønderup-Nordrup Komm.)..	170		

PRÆSTØ AMT 259—518

Købstæder: Næstved p. 282. — Præstø p. 264. — Stege p. 324. — Store-Heddinge p. 274. — Vordingborg p. 305.

Herreder: Baarse p. 459. — Bjæverskov p. 337. — Fakse p. 383. — Hammer p. 433. — Mønbo p. 491. — Stevns p. 359. — Tybjerg p. 410.

Sogne (og Landkommuner):

Allerslev (egen Komm.)	474	Gørslev (Vollerslev-Gørslev Komm.) ..	343
Alslev (egen Komm.)	387	Haarlev (Haarlev-Himlingøje Komm.)..	354
Aversi (egen Komm.)	412	Hammer (egen Komm.)	449
Baarse (egen Komm.)	467	Havnelev (egen Komm.)	381
Bavelse (Glumsø-Bavelse Komm.)	424	Hellested (egen Komm.)	373
Beldringe (egen Komm.)	469	Hellevmagle [Herlufmagle] (egen Komm.)	416
Bjæverskov (egen Komm.)	341	Herfølge [Herfølge] (egen Komm.)... 344	
Bogø (egen Komm.)	517	Himlingøje (Haarlev-Himlingøje Komm.)	356
Borre (egen Komm.)	502	Holme-Olstrup (egen Komm.)	439
Dalby, se Sønder-Dalby.		Holtug (egen Komm.)	366
Damsholte (egen Komm.)	510	Hylleholt (egen Komm.)	397
Elmelunde (egen Komm.)	500	Højerup (egen Komm.)	361
Endeslev (Endeslev-Vraaby Komm.)... 357		Jungshoved (egen Komm.)	472
Everdrup (egen Komm.)	462	Kalvehave [Kallehave] (egen Komm.) .	483
Fakse (egen Komm.)	393	Karise (egen Komm.)	383
Fanefjord (egen Komm.)	513	Kastrup (egen Komm.)	456
Fensmark (Fensmark-Rislev Komm.) ..	419	Keldby (egen Komm.)	497
Frøslev (egen Komm.)	378	Kongsted (egen Komm.)	398
Glumsø (Glumsø-Bavelse Komm.)	423	Køng (egen Komm.)	452

fra sin tredje Rejse. Ogsaa Fr. II paa en Rejse til Kolding 1569, Chr. IV paa en Rejse til Skanderborg 1620 og Fr. VI, da han tog hjem efter Kieferfreden 1814, har kendt Opholdet. — Paa Øen, der før har været dækket med Skov (1656 var der endnu en lille Lund), af hvilken nu kun et Tjørnekrat er tilbage, er der en Del Fugle (Edderfugle, Ænder og Maager) og Harer, hvilke sidste er indførte i de senere Aar. (Bidr. til Sprogø Hist. i Danske Mag. 3. R. III, p. 75 fl., og 4. R. V. p. 154 fl. Chr. Pedersen, Sprogø, i Aarb. f. Sorø A. I, 1912).

Skælskør.

1421

1648

Købstaden Skælskør ligger i V.-Flakkebjerg Hrd. under $55^{\circ} 15' 16,33''$ n. Br. og $1^{\circ} 17' 23,11''$ v. L. for Kbhvn. — c. $11^{\circ} 17' 17''$ ø. L. f. Grw. (beregnet for Kirkens Vestgavl) — meget smukt i Nærheden af Store-Bælt ved Skælskør Nor og Fjord paa Skraaningen af to Bakker Ø. og V. for Noret, hvor dette ved Bakkerne indsnævres til et smalt Vandløb, der forbinder Noret med Fjorden, saaledes at Byen deles i en vestlig Del, den ældre, og en østlig Del, hvilke forbindes ved en c. 9,5 m lang Bro (sidst ombygget 1869, smukt Smedejærnsrækværk). Nytorv i den østl. Del ligger 10,7 m, Kirken i den vestl. Del omtr. ligesaa højt, medens der ved Broen kun er c. 1,7 m. Byen ligger c. 105 km SV. for Kbhvn., 15 km SØ. for Korsør, 17 km SV. for Slagelse og 30 km V. for Næstved. Byens største Udstrækning fra Ø. til V. er c. 1070 m; fra N. til S. maaler den østl. Del paa sit bredeste Sted c. 380, den vestl. Del c. 250 m. Hovedaaren er den temmelig brede Algade, som med sin Fortsættelse Vestergade fører fra Nytorv mod

V. gennem begge Bydele til Gammeltorv, hvorfra en Vej fører mod NV. ud til Vejene til Slagelse og Korsør samt til Lodshuset nær ved Fjordens Munding, medens Hovedaaren fra Torvet fortsættes mod V. i Gammelgade og Raadmandsvej; fra Nytorv fortsættes Algade mod Ø. i Østergade, som fører ud til Landevejene til Næstved og Sorø; af Tværgader i den østlige Del nævnes Strandgade og Smidstrupvej, som gaar mod S., mange af de andre Gader er snævre. I de senere Aar har en Del Bygninger i flere Stokv. fortrængt de

smaa, uanselige Huse, og der er ikke bevaret mange Bygninger fra gamle Dage, naar undtages nogle Bindingsværkshuse. Men desuagtet gør den et vist gammel-dags og stiltfærdigt Indtryk, og ikke meget minder om det forholdsvis store Handelsrøre i tidligere Tider. Byen har i de senere Aar udvidet sig en Del mod V. og især mod Ø.

Byen har 17 Gader og Stræder og 2 Torve, og Købstadsgrunden med tilh. Markjorder udgør 499 ha; der var $\frac{1}{2}$ 1916 326 Huse. Af Arealet

Efter Generalstabens Revision 1919.

var i 1912 203 ha besaaede, 31 Brak, 173 Grønfoder og Græsning, 51 Haver o. l., 2 Skov, 36 Gader, Veje, Byggegr. o. l., 1 ubenyttet og 2 Vandareal. Det saml. Hartk. var i 1905 72,7 Td. Antallet af Gde og Hse paa Markjorderne er i alt 16; 1905 var der ialt 60 Jordbrug, hvoraf 51 dreves fra Ejendomme i Byen. Paa Markjorderne ligger *Spægerborg Huse*.

Bygningernes saml. Brandforsikringssum var i 1918 1,747,849 Kr. Ved Vurdering til Ejendomsskyld i 1916 udgjorde den saml. Vurderingssum 5,306,000 Kr., deraf Jordværdien 1,467,000 Kr.

Med Købstadens Kommune er forenet det lille *Skælskør Købstads Landdistrikt* V. for Byen og N. for Fjorden, i alt c. 22 ha (deraf 13 besaaede, 2 Brak, 5 Grøn-

foder og Græsning) med 7 Huse (Ejdsk. 62, deraf Jordv. 43). I Distriktet ligger den 27 m høje *Møllebakke* med trigonometrisk Station, *Raadmandshuse* og Villabyen *Kobæk Strand* med Civiletaternes Sommerhuse, i senere Aar et meget besøgt Badested. Distriktet har Skole- og Fattigvæsen fælles med Købstaden*).

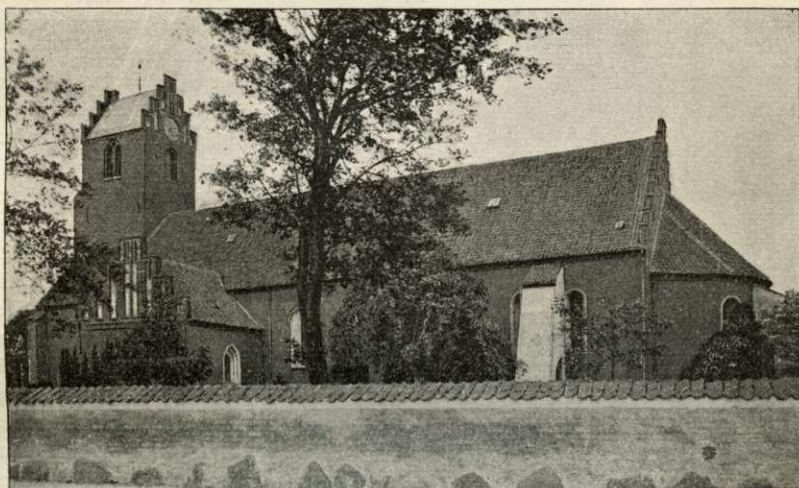
Af offentlige og andre **Bygninger** samt **Institutioner** nævnes:

Skt. Nicolai Kirke, paa Hj. af Gammeltorv og Gammelgade, bestaar af et indvendigt 25 m langt og 10,7 m bredt Hovedskib, der er dækket med to Rækker Krydshvælvinger, i alt 8, og et ligeledes overhvalvet Kor, der har samme Bredde som Skibet og er c. 11 m langt og forsynet med Korrunding, hvis Diameter er over 8 m; endvidere et c. 26 m højt Taarn uden Spir, med to Sideskibe, paa Skibets Nordside, to overhvalvede, sammenbyggede Kapeller (i Resens Atl. nævnes et Skt. Anne Kapel), hvoraf det østre nu bruges til Ligkapel, og et med to Krydshvælvinger forsynet Sakristi paa Korets Nordside samt et Vaabenhus med en nyere Krydshvælving paa Skibets Sydside. Hele Kirkens Længde med Taarnrummet er 46,5 m. Kirkens ældste Del stammer sandsynligvis fra 1. Halvdel af 13. Aarh. og er opf. hovedsagelig af røde Munkesten med fladt Bjælkeloft. Skibets oprindl. vestre Gavl er bevaret, med et stort forsænket Gavlfelt foroven, hvis to øvre Sider dannes af opadstigende Rundbuer, medens der henunder Undersiden løber et Savsnit; i Feltet en Korsblindning mel. to slanke rundbuede Blindinger; fornedet paa Gavlen to rundbuede, nu tilmurede Vinduer; Rester af lign. Vinduer findes baade i Syd- og Nordmuren. Omkr. 1300 er de to Rækker Hvælvinger indbyggede; de hviler dels paa fritstaaende, murede Piller i Skibets Midte, dels paa Piller, der støtter sig til Sidemuren; de profilerede Ribber løber ned paa smaa Hjørnesøjler, der atter hviler paa Pillernes profilerede Kragbaand. Samtidig er aabenbart det gl. Kor nedbrudt og det nuv., med Korrunding, opf., dets Hvælving svarer til Skibets. Derimod synes Apsiden ombygget i et af de seneste Aarh. Koret er forbundet med Kirken ved to spidsbuede Arkader. Fra den sen. Middelald. stammer Taarnet, der tidligere har haft et lille Spir, Kapellerne, Sakristiet og Vaabenhuset. De to Sideskibe ved Taarnet staar i Forb. med Taarnrummet ved smaa spidsbuede Aabninger. Taarnrummet er nu afsondret fra Kirken, men har tidligere staat i Forb. med den ved en halvrand Bue. Kapellerne, der har været benyttede af Menighederne paa Agersø og Omø, indtil disse i Slutn. af 16. Aarh. fik deres egen Kirke, har fra først af været forbundne med Kirken ved to store, spidsbuede Aabninger, men disse er nu tilmurede, idet dog Orgelet er opstillet under den vestre Arkade foran Spærremuren; en ligeledes oprindl., spidsbuet Døraabning mel. de to Kapeller er nu ogsaa tilmuret; i det ydre er de smykkede med Kamtakker og Blindinger. Ved en Restauration ved Midten af 19. Aarh. blev en Del af Ydermurene, saaledes hele søndre Mur og Korrundingen, dækket af Cementpuds og malet som Murværk, saa at man ikke ser det oprindl. Materiale.

Den gl. anselige Altertavle med to Fløje og en Fremst. af Korsfæstelsen i

*) Landdistriktet blev udsondret af Købstaden ved Folketællingen 1845. Ved kgl. Res. af ²⁵/₁₁ 1881 og ¹/₈ 1884 indlemmedes nogle Arealer af Eggeslevmagle S. baade i verdsl. og gejstl. Hens. i Købstaden.

Midten og de 12 Apostle i Fløjene er et Billedskærerarbejde fra c. 1500, der er indfattet i en moderne i gotisk Stil udf. Ramme; paa Alterbordet staar et lille for-sølvvet Metalkrucifiks, et tarveligt Arbejde fra c. 1700, hidr. fra en Messehagel, og to smaa gotiske Malmalterstager. Den ualmindelig rigt udsk. Prædikestol, hvis Fyldinger har Fremst. af Christi Fødsel og Daab, Gangen til Golgata, Kors-fæstelsen og Opstandelsen, bærer Chr. IV's Navnetræk og er skænket 1630 af Ernst Normand og bekostet fuldført 1631 af Wenzel Rothkirch. Gotisk Kalkstensfont med Arkadedekoration paa Kummens Yderside; over den hænger en udsk. Fontehimmel fra 18. Aarh. I Koret staar nogle Korstole fra senere katolsk Tid. Døren ind til Sakristiet er fra Beg. af 16. Aarh. I Ligkapellet findes et Krucifiks og en Maria med Jesusbarnet, begge fra den yngste Middelalder. Af Kirkens 3 Klokker er de to middelalderlige, den ene er støbt 1516 af Fastenove og bærer Skt. Nicolaus'

Skælskør Kirke.

Navn. Af Kirkens Ligsten og Epitafier er kun faa bevarede. I Taarndøren ligger som Flise en sønderslaaet Gravsten fra c. 1350; i Sakristiet er henstillet en Gravsten over Handelsmand Lorentz Petersen, † 1748 (se p. 91), og et Brudstykke af en anden over Præsten Hans Jacobsen, † 1593, paa hvilken han har været af-bildet i hel Skikkelse (Afbildn. findes i Edvardsen Friis' Bog). I Murbuen mel. Kor og Korrunding er indsat en Mindesten for Provst Edvardsen Friis, † 1765, med en af ham selv forf. Indskr. Paa en af Pillerne er indmuret en Mindetavle over Oberstlieutn. J. A. Warnstedt, † 1797. En Gravsten over Raadmand Poul Hansen, † 1617, og hans 6 Hustruer, alle afbildede paa Stenen, ligger nu i Haven ved Basnæs*). Af forsvundne Epitafier nævnes et over Oberstlieutn. og Kommandant paa Korsør Fæstning 1676-88 Just Ebel, † i Skælskør 1700. Udven-dig i Korets Nordøsthj. sidder en Granitsten med en indridset Cirkel med et Kors i, maaske et Solmærke (nogle siger: Byens Skæppemaal!). — Paa den 1884 ned-lagte Kirkegaard ved Kirken staar Monumenter over Provst F. L. Thanch, † 1820,

*) Den skal være købt af Basnæs' Ejer i Slutn. af 18. Aarh. ved en Auktion i Skælskør og først være brugt som Flisesten ved Havedøren; senere flyttedes den ud i Haven og blev lagt op ad en lille Jordhøjning; den er nu næsten ødelagt, mosgroet og revnet.

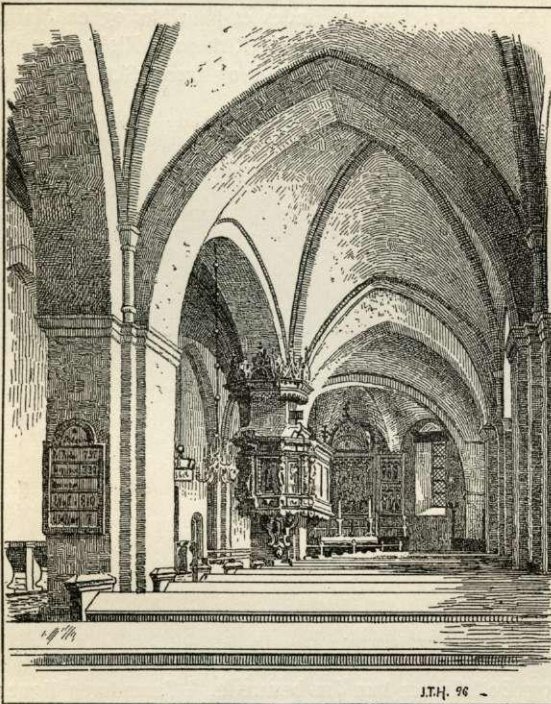
og Distriktskirurg og Forligskommissær H. F. Müller, † 1828, sidste af H. Freund (rejst af Sorø Akademi). Om Kirkeladen se p. 91.

Kirken, der er selvejende, ejer i Tiender c. 9456 og i Kapital 10,400 Kr., i Jord c. 9 ha; dens Gæld er 9156 Kr.

Et *Missionshus*, Skovvej, er opf. 1910.

Kirkegaarden, mod V. tæt uden for Byen, er, efterat Kirkegaarden omkr. Kirken var nedlagt, anl. 1884; den er c. 1,8 ha.

Raad-, Ting- og Arresthuset, Gammeltorv, er opf. 1895-96, Arkt. F. C. C. Han-

Skælskør Kirkes Indre.

sen, i gotisk (nordtysk) Stil af røde Mursten med Skifertag og paa Granitsokkel; ved Vinduer og Døraabninger er der anvendt grønne glaserede Sten. Bygn. er i 2 Stokv. og har blindingsrydede Trappegavle mod Ø. og V.; den mod S. vendende Hovedfacade er bl. a. prydet med Byens Vaaben af Majolika og en legemsstor Figur, Justitia, ligeledes af Majolika, udf. af Billedhugger Harboe og anbragt i et lille Gavlparti. Bygn. indeholder, foruden Kontorer, Retslokaler og Politistation, en med Bjælkeloft forsynet Byraadssal; Vestibulen og Trappegangen er holdte i middelalderl. Stil. Ved Indgangen er der to Tavler fra de ældre Raadhuse

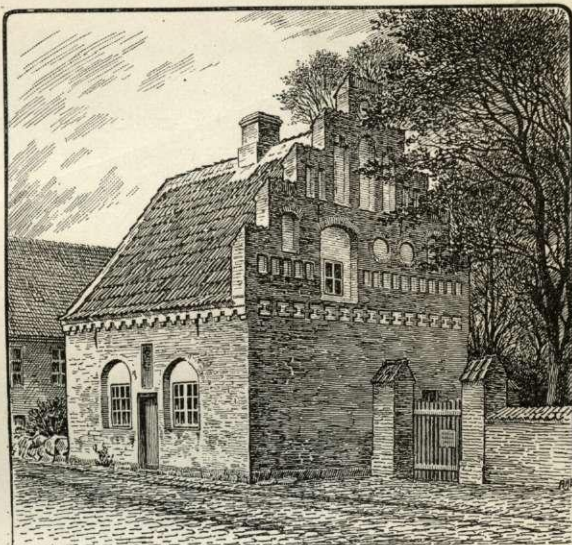
med Aarst. 1744 og 1829. I en Sidefløj findes Arrestlokalerne, hvor der er Plads for 10 Arrestanter. Bygn. er opf. for 72,000 Kr. af Sorø Amt, der ejer $\frac{3}{4}$, og af Skælskør, $\frac{1}{4}$. (Det ældste Raadhus, man kender, var i 2 Stokv. og blev nedrevet 1682; det laa ogsaa paa Gammeltorv, omtr. paa det nuv. Raadhus' Plads, ligesom det 1896 nedrevne, 1 Stokv. høje Raadhus, der var opf. 1829; det henved Midten af 18. Aarh. opf. Raadhus ligger endnu i Gammelgade, ud mod Gammeltorv, og er Privatbolig).

Administrationsbygningen, det tidl. Sorø Amts Epidemihus, Sorøvej, med Borgmester- og Kæmnerkontor, er taget i Brug 1918.

Den kommunale **Borger- og Realskole**, mod V. ved Raadmandsvej, Fælleskole for Dreng og Piger, bestaar af to Bygn., begge i to Stokv. med Gymnastiksal (egen Bygn.), opf. hhv. 1902, Arkt. Murmester Schmidt, og 1911-12 (indviet $\frac{20}{8}$), Arkt. Strøm Teisen (Realskolen, opr. 1888, var tidl. privat, med Tilskud

fra Kommunen, men overgik 1910 til denne); Skolen har nu i alt 16 Klasser, 9 Lærere, 4 Lærerinder og c. 400 Elever (den gl., 1855 opf. Skolebygn. paa Algade er solgt). — Desuden er der en Privatskole (c. 89 Elv.). — **Teknisk Skole**, Maglebyvej, er opr. 1864, Bygningen (dels Skole-, dels Foreningsbygn.) opf. 1887, Arkt. V. Huth, af den 1862 stift. Haandværker- og Industriforening, har 3 Lærere og c. 50 Elv. — **Handelsskolen**, opr. 1894 af Handelsforeningen, har Lokale i Kommuneskolen; 3 Lærere og c. 30 Elv. (En *Husholdningsskole*, ved Slagelsevejen, er nu nedlagt og benyttes som Rekreatiohshjem).

Den 1885 opf. Fattiggaard ved Raadmansvej er omdannet til **Alderdomshjem** og **Sygehus** og derfor betydelig udvidet 1916-17, Arkt. Strøm Teisen; Alderdomshjemmet har 15 Pladser, Sygehuset 33 Senge. Desuden er der i Stedet for Fattiggaarden indrettet et **Forsørgelseshjem** med 10 Pl. foruden Bestyrerbl. og et **Epidemihus** med 12 Senge. Alle Beboere saavel som Funktionærer ved de 4 Institutioner faar fuld Kost. Det hele danner tils. et stort Bygningskompleks med Økonomibl. og Funktionærboliger, der i alt har kostet c. 230,000 Kr. Syge- og Epidemihuset er opr. af Byen, men modtager Amtspatienter mod Betaling.

Lorentz Petersens Fribolig.

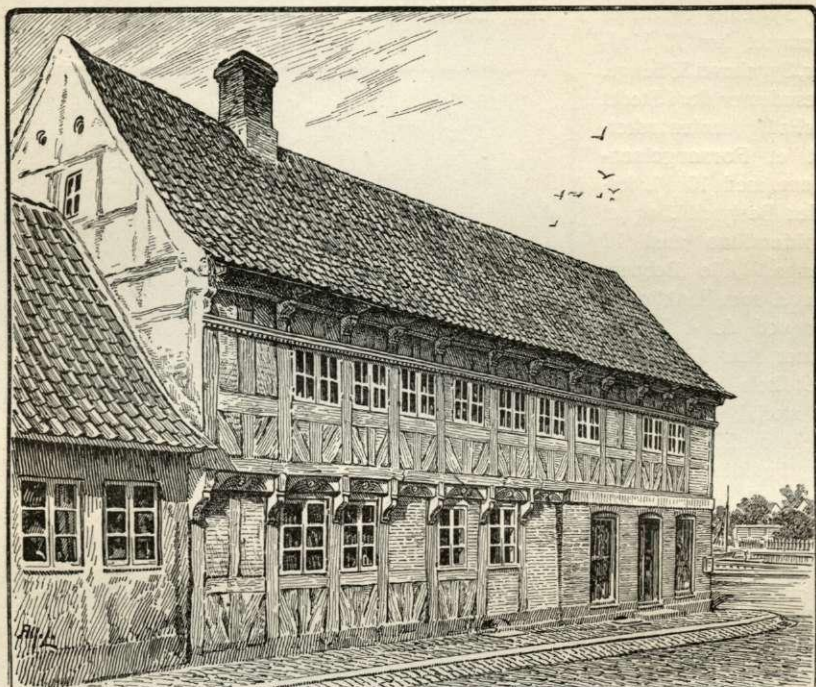
Milde Stiftelser:

Lorentz Petersens Fribolig, Gammelgade ved Kirkegaardens sydvestlige Hjørne, er oprettet ^{30/11} 1748 og afgiver Bolig for 2 enlige Personer; Kapitalen, 100 Rd., til Husets Vedligeholdelse og til Brændsel, er indgaaet i Byens offentlige Midler, og Stiftelsen bestyres af Byraadet. Den interessante gamle Bygn., der kun er henvend 8 m lang og 6 m bred og kun indeholder to Rum, er opf. af Munkesten i Munkeskifte; Østgavlen har bevaret Trappekamme og Blindinger, hvis Stil tilhører 1. Halvdel af 16. Aarh. Bygningen har vistnok oprindl. været længere, idet den er afbrudt i den vestre Ende. Den har først været Kirkelade, benyttedes senere til Latinskole (ifl. Resens Atl. fra c. 1670 havde Rektor, Hører og Klokker deres Bolig i et ret stort Hus, der laa ved Kirkegaardens Østside) og købtes af Lor. Petersen, efter at Skolen var blevet nedlagt 1740. Over Døren paa Sydsiden er der af Stifteren indsat en Stentavle med et langt Vers, der beretter om alt Stiftelsen vedkommende. (Det af Borgmester Jakob Davidsen 1678 opr. Fattighus, der laa V. for Friboligen, er forlængst nedrevet). — **Borger- og Haandværkerstiftelsen**, Maglebyvej ved teknisk Skole, er opr. 1881 ved frivill. Bidr. af et Godgørenhedsselskab og afgiver Fribl. for

10 trængende Borgerfamilier; Stiftelsen har egen Bestyrelse og ejer en Del Legater. — **Asylet**, N. for Raadhuset, er opf. 1890 af Kommunen og har Plads for c. 100 Børn (det er foreløbig nedlagt 1920).

Gasværket, Ø. for Smidstrupvej, er anl. af Kommunen 1906 (et af private i 1901 anl. Acetylgasv. brændte 1906). **Elektricitetsværket**, smstds., er anlagt 1912 af et 1911 stift. A/S. **Vandværket**, V. for Byen paa Skælskør Mark, er anl. 1904 af Kommunen; Vandforbrug pr. Døgn er indtil 3500 Tdr.

Banegaarden, mod S. i den østl. Del, er opf. 1892 ligesom det ved Siden

Algade Nr. 2.

deraf liggende **Posthus** med **Telegrafstation**, Arkt. N.P.C. Holsøe. **Toldkamret**, ved Havnen, er opf. 1886.

Af andre Bygn. nævnes den 1841 opf. Præstegaard, Gammelgade, og *Sk. Banks* Bygn., Algade, opf. 1898, Arkt. Kn. Larsen.

Et yndet Udflugtssted for Beboerne er den af Kommunen ejede, til et Anlæg omdannede Lystskov **Dyrehaven** i Boeslunde Sogn, c. 14 ha, hvortil fører en smuk Spaserevej („Forskønnelsen“) fra Byen, og hvori en Pavillon med forsk. Tilbygninger (bl. a. to Sale).

Gamle Huse. En anselig og statelig Bindingsværksgaard fra c. 1600 er Algade Nr. 2, Hj. af Strandgade, med kassetteværksdekorerede Knægte og englehovedsmykkede Fyldeholter; desværre er Gavlen ud til Havnen samt en Del af Stueetagen ombygget. Noget yngre er Vestergade Nr. 42, med Profilknægte. En enkel Empirebygn. er Hotel Skælskør ved Algade.

Indbyggertallet var $\frac{1}{2}$ 1916 i Byen 2675 (1801: 567, 1850: 1134, 1901: 2501). Landdistriktet havde s. Aar 26 Indb. (1850: 19, 1901: 23). Efter Erhverv fordeltes Folkemængden 1911 i flg. Grupper: 966 levede af Haandv. og Industri, 532 af Handel o. l., 177 af Transport, 120 af Landbrug, 8 af Mejeridrift, 129 af Fiskeri, 180 af immateriel Virksomhed, 231 som Tyende o. l., 88 af egne Midler, 116 væsentligst af offtl. Underst., 34 var uden angivet Erhverv.

Ved Udg. af 1915 var der ved Sk. Toldsted hjemmehørende 5 Sejlskibe med 32, 3 Motorsk. med 36, 2 Dampsk. med 32 R. T., samt 183 Baade (under 4 R. T.).

Skælskørs Skibsfart var 1913 i udenrigsk Fart: for indgaaende: 78 Skibe med 6515 Tons Gods (deraf 13 Dampsk. med 2841); for udgaaende: 75 Skibe med 651 Tons Gods (deraf 14 Dampsk. med 24); indenrigsk Fart: for indgaaende: 101 Skibe med 1955 Tons Gods (deraf 13 Dampsk. med 440); for udgaaende: 104 Skibe med 369 (deraf 12 Dampsk. uden Bestuvning).

Ved Sk. Toldsted indbragte Indførselstolden $19^{13/14}$ 11,410 Kr., Afgiften af Spiritusproduktion 194,751 Kr.

I Sk. holdes ingen Markeder mere. Torvedag hver Fredag.

Af Fabrikker og industrielle Anlæg nævnes: Bayersk- og Hvidtølsbryggeriet „Sydvestsjælland“, bygget 1883, aarl. Prod. c. 13,000 hl Øl og 300,000 Fl. Citronvand og Apollinaris, c. 30 Arb.; Sk. og Omegns Svineslagteri, grl. af „De danske Slagterier“ 1897, Andelssvinesl. fra 1912, slagter aarl. c. 13,000 Svin, c. 16 Arb.; et Andelsmejeri; en Dampmølle, opr. 1848 (nu kun Magasin og Formaling af Sæd til Kreaturfoder); fl. Maskinfabrikker; en Cigar- og Tobaksfabr.; en Falstagstensfabr.; „Sk. Frugtplantage“ med Safffabr., grl. 1897 af Brødr. A. og G. Heilmann, med c. 5,5 ha, A/S fra 1918, nu c. 88 ha, hvoraf omt. Halvdelen beplantet, Resten drives som Landbrug, c. 35 Arb. (Md. og Kv.) og 100 Kv. til Bærpilning; to Bogtrykkerier m. m. (En stor Oliemølle, anl. under Krigen, staar nu, 1920, stille).

I Sk. udgives 2 Aviser, Aflæggere af Blade i Næstved: „Sydvestsjælland“ og „Sk. Venstreblad“. „Sk. Avis“, grl. 1859, er sammensluttet med „Sorø Amts Dagblad“ og trykkes i Slagelse.

Kreaturhold $^{15/7}$ 1919: 157 Heste, 169 Stk. Hornkv. (deraf 102 Køer), 21 Geder, 29 Faar og 160 Svin (1914: 347).

Byens Øvrighed bestaar af en folkevalgt Borgmester samt en Politimester. Byraadet bestaar, foruden af Borgmesteren som Formand, af 9 Medl.

Finansielle Forhold. Af Indtægterne i $19^{13/14}$ nævnes: Skatter 81,876 Kr. (deraf Grundsk. 2239, Husk. 3985, Ejendomsskyld 5492, Opholdskommunesk. 71,226, Erhvervskommunesk. 829, Aktieselskabssk. 1842, heraf fragaar i alt i uerh. Skatterestancer 3,737 Kr.), Afgifter efter Næringsloven m. v. 3856, Tilskud fra Statskassen i H. t. Lov Nr. 85 af $^{15/8}$ 1903 2622, Indtægt af Købstadens Jorder 1658, Overskud af Vandværk 4663, af Gasværk 15,747, Udbytte af Værdipapirer 2141; af Udgifterne: Byens Bestyrelse 3498, Fattigvæs. 14,017, Hjælpekasser 1709, Alderdomsunderst. 12,787, Skolevæs. 24,162, Rets- og Politivæs. 5568, Medicinalvæs. 4423, Gader, Veje og Kloakker 4198, Gadebelysning 2660, offtl. Renlighed 1441, Brandvæs. 561, offtl. Lystanlæg 1704; Kommunen ejede $^{21/8}$ 1914 600,063 Kr., deraf 465,500 i faste Ejendomme; deres Gæld udgjorde 354,707 Kr., Legatbeløbet 6454 Kr. Kommunens Skatteprocent udgjorde $19^{19/20}$ 6,3, Ligningsprocenten 6,6.

Kommunens faste Ejendomme er: Raadhuset ($\frac{1}{4}$), Administrationsbygningen, Skolebygningerne, Fattiggaards- og Sygehuskomplekset, Asylet, Gasværket, Vandværket, et Sprøjtehus samt c. 29 ha Købstadsjorder.

Politikorpset bestaar, foruden af Arrestforvareren, af 2 faste Betjente samt af en Reservebetjent. Brandkorpset bestaar af 1 Brandinspektør, 4 Assistentter, 9 Underassistenter og 3 Sprøjteførere samt et Korps paa c. 220 Md.; Forpligtelse til at gøre Tjeneste paahviler enhver i Byen bosiddende Md. mel. 20 og 30 Aar.

I Sk. *Spare-, Laane- og Diskontobank* (opr. 1876, egen Bygning, se p. 92) var $\frac{21}{8}$ 1918 Indskuddet 6,565,153, Reservef. 885,753 Kr. I *Høve, Flakkebjerg og Gimlinge Sognes og Omegns Spare- og Laanekasse* (opr. 1871) var Indskuddet 2,219,317, Reservef. 123,032 Kr. Desuden har den *sjæll. Bondestands Sparekasse* (egen Bygn.) og *Sparek. for Grevskabet Holsteinborg og Omegn* Kontor her.

Havnen, der er dannet ved Uddybning af Løbet, som forbinder Noret med Fjorden, bestaar af Inderhavnen eller den gl. Havn, c. 2730 m² stor og med en Dybde af indtil 3,7 m, og Yderhavnen, som er forsynet med Brohoved og Havnebane (langs Brohovedet og Bolværket), der staar i Forb. med Jærnbanelstationen; den er c. 5850 m² stor og indtil 4,3 m dyb; paa den anden Side af Brohovedet ligger den henved 400 m² store Baadehavn, indtil 1,8 m dyb. Havnepladsens Størrelse er c. 12,000 m², Bolværkernes Længde c. 440 m. Først ved Midten af 19. Aarh. blev der gjort noget alvorligt for at forbedre Havnen; 1856-58 blev Havnepladsen betydeligt udvidet, og 2 Moler anlagdes ved Indløbet til Fjorden, der ved Stegehoved deles i en Yder- og Inderfjord, og gennem hvilken det smalle, c. 6 km lange Indløb til Havnen gaar; samtidig uddybedes dette Indløb til c. 3,8 m, nu er det 4,1 m. I de senere Aar er Yderhavnen blevet anlagt, og Indløbet er uddybet til c. 4,4 m; Baadehavnen er anl. 1893. Havnevæsenet bestyres af et af Byraadet nedsat Havneudvalg. Havnen ejede ved Udg. af 1919 i Aktiver 116,706 Kr., deri medregnede de faste Ejendomme: Havnefogedboligen, Materialhuset og Lodshuset; dens Gæld var 191,288 Kr. Dens Indtægter var s. Aar 9400 Kr., hvoraf Havne- og Bropenge udgjorde c. 7800 Kr. — Ved Havnen er ansat en Lods, der har Stade i Lodshuset paa Nordsiden af Indløbet til Fjorden, og som lodser Fjorden ind og ud, desuden mod N. til Korsør og Nyborg, mod S. til Raagø Sund og mod Ø. til Masnedø.

I gejstl. Hens. danner Sk. med Landdistriktet eet Pastorat. — Sk. er Tingsted for en Del af Retskredsen Korsør Kbst. m. m. og Bopæl for Politimesteren i den tilsv. Politikreds (se p. 4). Den hører til Slagelse Amtstuedistrikt og Slagelse Lægekr. og har et Apotek, opr. 1805. Den hører til Amtets 4. Folketingskr. (Opstillingskr.), for hvilken den er Valgsted, Sk. Skattekr., Korsør Skyldkr., 2. Forligskr. og 2. Udskrivningskr.' 313. Lægd samt er Sessionssted for Kredens Lægder 296-303, 305 og 307-313.

Ved Sk. Toldsted er ansat en Toldforvalter og en Toldassistent, ved Postvæsenet en Postmester og 3 Assistentter og ved Telegrafvæsenet en Bestyrer (Postmesteren).

Om *Slagelse-Næstvæd Banen* med Sidebane til Sk. se p. 68. Fra Sk. befordredes i 19^{18/19} 24,181 Personer; Totalvægten af Gods og Kreaturer ankommet til Sk. udgjorde 19,365 og afgaaet fra Sk. 12,587 Tons.

Historie. Skælskør, i Vald. II's Jordeb. kaldet Skiælfiskør og Skelfiskør (af Skelfisk, 3: Musling; se Vaabnet p. 86), har i Middelald. været ret anselig; den har saaledes strakt sig over et en Del større Areal end nu, særlig mod V., nemlig til den saakaldte „Helledegrøft“, som skal stamme fra den nedenn. Henrik Æmeltorps Befæstning. Derimod er den i den nyeste Tid blevet udvidet mod Ø., hvor den tidligere, 1806 afbrændte Landsby Smidstrup laa. I Købstadslisten i Vald. Jordeb. ansættes Byen til en Skat af 13 Mark Sølv og maa saaledes antages i Størrelse at have staaet mel. Vordingborg og Ringsted. Byen hørte til Vald. Sejrs Familieejendom, og ved Skiftet efter ham blev den udlagt til Erik Plovpenning. Da Chrf. I efter Kong Abels Død bemægtigede sig Tronen, fandt han Modstand fra flere Sider, og bl. a. bekæmpedes han af en tysk Ridder Henrik Æmeltorp, som besatte Sk. og byggede en Borg her 1253 samt befæstede Byen. Chrf. angreb ham her, men blev første Gang grundigt slaet tilbage; senere maatte dog den fremmede Æventyrer opgive baade Borg og By, der skal have lidt meget under disse Fjendtligheder. I Foraaret 1288, da der holdtes Danehof i Sk., havde Hertug Vald. af Sønderjylland taget Ophold i Byen; han havde mange Fjender i den unge Kong Erik Menveds Omgivelser, og Drost Peder Høseøl gjorde et dristigt Forsøg paa at bemægtige sig Hertugens Person; men Angrebet fik et meget uheldigt Udfald for Drosten: Hertugens Folk ydede tapper Modstand, og Drosten blev fanget og ført til Sønderborg; ogsaa Enkedronn. Agnes faldt i Fjendernes Hænder, men udslap ved List. Senere hen i s. Aar blev Sk., vel som en Hævn for Overfaldet, plyndret af Nordmændene og de fredløse, ved hvilken Lejlighed Byen næsten blev helt ødelagt og den derværende Kongsgaard, „Hovgaarden“, der skal have ligget lige V. for Kirkegaarden (paa Resens Atlas findes her „Hofgaards Stræde“), hvor den nuværende Præstegaard er (1841 ved dennes Opførelse fandtes Fundamenter af gamle Bygninger), afbrændt. I 1300 holdt Erik Menved et Fredsmøde i Sk. med den norske Kong Hakon. Da Erik Menveds Svoger, den svenske Kong Birger Magnussen, maatte flygte til Danmark, forlænte Chrf. II ham, som den samtidige Erikskrønike fortæller, med to Herreder og en Gaard ved Sk., og „den Gaard hed Spikeborg“*), siges der (se II p. 412). Nogle Huse ved Sk. kaldes endnu Spøgerborg, og Vejen, der fører ud til Borreby, hedder Spøgerborgvejen; endnu 1674 fandtes der if. Edvardsen Friis en „Spøgerborg Gaard med Have og Park“. Kort efter at Kong Birger var død 1321, fremkom en anden svensk Fyrste, Birgers Fætter Erik Valdemarson, med Krav paa Sk., idet han paastod, at baade denne By og meget andet Gods tilkom ham som Søn af Sophie, Erik Plovpenning's Datter, Vald. Birgersøns Dronn. Da Hertug Vald. var Konge, blev disse Gods der ogsaa tilkendte ham 1327; men om han virkelig har faaet dem og dermed Sk. i Eje, vides ikke. Senere skal Sk. være blevet forlenet bl. a. til Axelssonerne eller Thotterne, indtil den ved Midten af 15. Aarh. atter kom ind under Kronen. Den sidste Stadsret fik Byen 1441.

Af det ovenn. kan sluttes, at Sk. i Middelald. har været en ret anset By. Ogsaa var den i de Tider Hovedoverfartsstedet til Fyn**).

Derimod har Byen kun haft eet Kloster***), *Vor Frue Kloster*, for Karmelitermunke, der sikkert har ligget i Byens østl. Del mod S., hvor endnu Pladsen „Marie Kirkegaard“ minder om det. Det synes at være stiftet i Beg. af 15. Aarh.; 1423 befalede Pave Martin V Roskildebispens at stadfæste Grundlæggelsen af dette Kloster, som var sket efter Ridderen Anders Olufsen Saltensee til Tystoftes Testam. Der vides i øvrigt ikke meget om det; af og til betænkes det i Testamenter, saaledes 1503, 1505, 1509 og 1514; den første Forstander var Frederik Storbeke; 1464 var en Broder Oluf Prior, og den sidste Prior var en af Reformationstidens mere kendte Mænd, Mourids Samsing, sen. Sognepræst i Tjæreby. Aar 1532 forlod Munkene „formedelst deres store Armod“ Klosteret og overdrog det til Fr. I, som skænkede Lensmanden paa Borreby, Joh. Urne, alle Bygningerne med Undt. af Kirken, der bestemtes til Sognekirke for Byen. Men under Grevens Fejde gav Grev Chrf. 1534 Klosteret til Byens Borgere, i hvis Eje det

*) Det Jordstykke, som nu bærer Navnet Spøgerborg, bestaar af to ved Vejen til Borreby adskilte Dele, hvoraf den østl. har været Mose og Sø, som i sin Tid har omgivet den vestl. Del, et c. 550 m langt og 110 m bredt Bakkestøg. Maaske har *Spikeborg* ligget paa den nordvestligste Pynt af denne tidligere Ø nærved Indløbet til Noret og Byens Havneplads.

***) Siden Chrf. II skal ingen Konge før Fr. VI have gæstet Sk., og et glt. Sagn lød, at ingen Konge turde fare eller køre over Sk. Bro „formedelst Kong Tolv, Klintekongen, der bor i Klinten uden for Byen“. I et Dokum. fra 1479 nævnes „Konningens Klint“ i Sk.

****) Den tidligere Antagelse, at der i Sk. ogsaa har været et Sortebrødkloster, er fejlagtig; et saadant nævnes ikke i en eneste af de samtidige autentiske Lister over Sortebrøderordenens Kløstre i Danmark eller i noget middelalderligt Dokument. Endnu 1898 ved Udgravninger i Anl. af Bankens Opf. troede man at finde Rester af dets Bygninger i nogle meget omfattende og indtil 1,5 m svære Murefundamenter.

synes at være forblevet til dets Nedrivelse, som foregik fra Tid til anden efter 1550. Efter en dog noget usikker Beretning har Joh. Friis faaet Materialer fra Klosteret til Hovedbygningen paa Borreby. Omtr. samtidig forsvandt ogsaa Klosterkirken, idet det utvivlsomt er til den, der sigtes dels i Chr. III's Brev af 1552, hvorefter Borgerne maatte nedrive den ene Halvdelen af „Klosterkirken“ og bruge Materialerne til Forbedring af deres Sognekirke og Raadhus, medens den anden Halvdelen skulde benyttes til Byggearbejder paa Nyborg Slot, dels i s. Konges Brev af 1557, da det tillodes Borgerne i Byen at bryde Sten af „den gl. Kirke til Brug ved Skolens Forbedring“, dels endelig i Fr. II's Brev af 1562, som tillod Borgerne at tage Mursten og Kalk i s. Kirke mod at rydde Pladsen og anvende Gruset til Forbedring af de slette Veje uden for Byen. Kirkens oprindl. Altertavle er maaske den rigt udskaarne, der nu findes i Boeslunde (Rørdam, i Ny kirkeh. Saml. IV p. 473 flg). — I Byen har der været et *Skt. Gertruds Gilde*, nævnt 1479.

Byen havde lidt meget ved Middelalderens Krige; ogsaa den sorte Død havde hærget den (en Mængde Lig, som 1843 fandtes i Byens østl. Del i Algade, kan maaske henføres til denne Epidemii), og den var gaaet meget tilbage. Men i Slutn. af Middelald. lader den til igen at være kommet noget op, især ved betydelig Handel med Korn og tysk Øl; 1488 fik Byen Toldfrihed overalt i Danmark undt. Skanør; samtidig tiltog Agerbruget dels ved Opdyrkning af de Grunde, som var blevne lagte øde under Middelalderens Krige, dels ved Rydning af de Skove, hvormed Byen dengang var omgivet. De betydelige Ydelser i Syvaarskrigen tyder paa, at den har været ganske velhavende (1565 ydede den, ligesom Korsør og Slagelse, 400 Rd., skønt Borgerne havde faaet Nedsættelse paa Gr. af en Byen overgaaet Ildebrand), og ved Prinsesseskattens Udskrivning 1596 i Anl. af Chr. IV's Søster, Prinsesse Augustas Bilager med Hertug Johan Adolf af Gottorp ansattes Sk. til 100 Rd., medens af sjæll. Byer kun Kbh., Helsingør og Næstved var ansatte højere. Krigene i 17. Aarh. har dog atter sat Byen i Stampe; især har Svenskekrigen 1658-60 tynget svært med dens Krigskontributioner og Indkvarteringer (i alt c. 27,500 Rd., se „Fra Ark. og Mus.“ I p. 266), og den har snart maattet vige for Nabobyerne; saaledes blev der ved Forordn. om Købstæderne af 28/1 1682 tilstaaet Korsør og Næstved Ret til udenlandsk Handel, medens s. Ret nægtedes Sk., der ved Forordn. nævnes bl. de Købstæder, som kun maatte have en Byfoged og ikke nogen Magistrat. Aar 1672 havde Byen 617, 1759 589 og 1801 567 Indb. Først ved Midten af 19. Aarh. er den begyndt at vokse, vel nærmest paa Gr. af Forbedringerne ved Havnen. — Om den 1740 nedlagte Latinskole se p. 91. (F. Hundrup, Lærerstandens ved de nedlagte Latinskoler i Skjelskør etc., i Rosk. Skoleprogram 1871.)

I Sk. fødtes 1598 Laurids Pedersen Thura, Rektor ved Herlufsholms Skole og senere Sognepræst i Nykøbing paa Falster, Stamfader til Slægten Thura, og 1840 Forf. Vilh. C. S. Topsøe.

Litt.: Peter Edvardsen Friis, En ringe Underretn. om Schielschiør Kjøbsteds gamle og nu værende Tilstand osv., Sorø 1759 (F. var Præst i Sk. fra 1720 til sin Død 1765 og Provst fra 1753. Af hans Bog, der ikke vandt Samtidens Bifald, og som ofte kaldtes „S.s Beskæmmelse“, er givet et ikke meget værdifuldt Udtog af Antiquarius, Sk. 1890). — J. A. Brasen, Hist. Fremstilling af Skjelskørs Bymark, i Hist. Tidsskr. VI p. 563 fl. — O. Guldberg, Sk. og Omegn; udg. af Turistforen. for Sk. og Omegn, Sk. 1919.